

Vol. 70, No. 2

THE TATRA EAGLE

2017-2

Ząb (do 1965 Zubsuche), najwyższej położona miejscowość w Polsce. Fot. Bartłomiej Jurecki

„Ze wsią swoją rodziną żyj – i daj jej, co najlepsze z duszy swej. Wróc braciom, coś wiedzą zdobył. –

Nie przecinaj korzeni łączących Cię z rodną ziemią – choćbyś na krańcu świata się znalazł.

To tak, jakbyś przeciął żyły żywota.”

Władysław Orkan, „Wskazania dla synów Podhala”

70 lat „Tatrzańskiego Orła” 1947 – 2017

TATRAŃSKI ORZEŁ

The Tatra Eagle

Issued by the Tatra Eagle Press

Co-Editors: Janina Gromada Kedron

Dr. Thaddeus V. Gromada

Technical Editor: Henry P. Kedron

Computer Consultants: Mariusz Bargielski

Contributing Editors: Maria Pudysz –

Kania (Kraków); Dr. Anna Gąsienica-

Byrcyn (Chicago). Representative of "The

Tatra Eagle" in Podhale: Łukasz Gromada

(gromadal@poczta.onet.pl)

Address all correspondence to: J. Kedron, 31

Madison Ave., Hasbrouck Heights, NJ

07604 jkedron@gmail.com

tgromada@mindspring.com

Annual subscription rate: \$20 (US)

\$25 (outside of US)

ISSN 0039-9914

© 2017 copyright by The Tatra Eagle Press

HONOROWY PATRONAT

Connecticut:

DRS. ALICIA & JOHN HARBUT France:

STANISŁAW LASSAK

Illinois: JÓZEF CIKOWSKI, JANINA

GALICA, JÓZEF GIL, LEOPOLD &

ZOFIA MICHNIAK, ANDRZEJ &

MAŁGORZATA PITON, MICHAEL

RAFACZ, JAN & ZOFIA SŁODYCZKA,

STANISŁAW & HALINA URBANIAK,

KOŁO 41 WRÓBLÓWKA, ZWIĄZEK

PODHALAŃ W AMERYCE

New Jersey: REV. CANON MACIEJ

MELANIUK, MAŁGORZATA STOPKA,

HENRY & KARINA WALENTOWICZ

New York: JAN S. GACEK,

STANISŁAW KOPEĆ, TADEUSZ

PARZYGNAT,

WOJCIECH SOSNOWSKI

Pennsylvania:

DR. WŁADYSŁAW BOBAK

PATRONAT

Arizona: Jan Gacek

Guam: Kathy Gacek Lampman

Illinois:

Franciszek Bielański, Marian Bryja,

Stanley Chrobak, Janina Cudzych, Anna

Domalik, Stanisław Kulawiak, Stan

Leśnicki, Franciszek Łyszczarczyk, Józef

Michniak, Stanisław Sarna, Josephine

Sularski, Tymoteusz Sularski, Chester

Tylka, Anna Ustupka-Chyc, Anna

Zalińska, Helena Ziółkowska, Jan Zótek

Michigan: Jan Konopka, Jan Konopka Jr.

Nevada: Frank C. Chase

New Jersey: Szymon Sołtys, Aneta Pieróg-

Sudoł, Catherine Zon

New York: Dr. Grażyna Kozaczka

Pennsylvania:

Dr. Jan Napoleon Saykiewicz

Poland: Ks. Józef Urbaniak

Thaddeus V. Gromada**Regionalism (Ruch Podhalański):****Antitode for Globalization and****Mass Culture**

According to Ryszard Kantor eminent Professor at Jagiellonian University Polish regionalism played a positive role in the interwar period (1918-1939). It was in 1918, after being subjected and partitioned by three hostile neighbors for almost 125 years, Poland was finally reborn as an independent, sovereign state. At the same time it faced the enormous task of unification and integration. Unlike regionalism in many European countries Polish regionalism, particularly "Ruch Podhalański" was not separatist in nature, instead it was a force encouraging national integration and patriotism. It was a social movement that emphasized a special love and loyalty to one's closest homeland (bliższa ojczyzna) together with its traditions and folk culture, that is music, dance, songs, customs, art and architecture. The main ideologue of this regionalism was the prominent *góral* (highlander) writer and author, **Władysław Orkan** (1875-1930) who was anxious to raise the consciousness of the Tatra highlanders and awaken their pride in their folk culture. It was in his famous "Directives to the Sons of Podhale" (*Wskazania dla synów Podhala*) issued in 1922 that he articulated their regional vision. *"Tradition is your dignity, your pride, your nobility, oh, peasant son. Care about preserving the heritage of your fathers, your arts, your culture. Keep in contact, live closely with your native village, and give your best from the depths of your soul. Give to your brothers the knowledge you achieved. Do not cut the roots that unite you with your native land, even if you find yourself at the ends of the earth. This would be like cutting your arteries."*

Orkan's goal was to persuade his brethren of the great value of their folk culture and help them to channel this culture into education, the economy, art, etc. so as to bring about a renaissance of village life. This was to provide the foundation for the growth and prosperity of the Polish Republic which had a largely rural population at the time. He also said, *"I speak from my heart, out of love for Podhale, my private homeland which is also a point of departure for the love of Poland, the love of the nation with whom I identify. We must get better acquainted with both the history of our little homeland as well as with the greater Republic. Learn about the past of our Fatherland, its fortunes and misfortunes."*

Today, almost a hundred years later, Professor Kantor and many other Polish scholars perceive a threat coming from globalization and its mass culture. They see a need for another Polish rebirth that would effectively deal with a danger that could conceivably take away Polish identity (tożsamość). Kantor believes that once again that a new Polish regionalism based on Orkan's directives could come to the rescue. The new regionalism cannot be fundamentalist and ultra conservative in nature but it must be based on selected elements from the folk tradition. These elements could help build a new dynamic, modern, regional/national culture that would rival mass culture and be able to resist outside attacks. For this to happen, Kantor believes that a new intellectual elite emanating from towns and villages and local governments where home rule **samorządność** is seriously practiced, must provide the leadership and lift their citizens out of apathy. There is agreement that there are many such activist persons but unfortunately their energy and enthusiasm are often wasted dealing with bureaucracy and incompetent political authorities. They must recall Orkan's directives: *"to rebel against everything which opposes and crushes the spirit, which places obstacles to growth and prosperity. Above all, have character, be strong, and do not retreat from your opponents."*

Indeed, this new *"inteligencja"* must in the end formulate a sensible program that would evolve into an effective bottom-up social movement. They should seek inspiration in the philosophy of the late Rev. Józef Tischner, Poland's greatest philosopher of the 20th century. He strongly and proudly identified himself with the *góral* folk culture (*duma z góralskiego rodowodu*) and proclaimed that *"it is great because it is human. From it radiates truth about human beings, about his/her loves, poetry and hope. Górale have produced a culture that can reveal the truth about humanity and serve its interests"*.

References:

Ryszard Kantor. „Regionalizm jako potencjalna odpowiedź na współczesne procesy globalizacji kultury”, *Małopolska T.XVII* (2015) pp. 25-42.

Thaddeus V. Gromada, *Tatra Highlander Folk Culture in Poland and America: Collected Essays from 'The Tatra Eagle* (Hasbrouck Heights, NJ, 2012).

Włodzimierz Wnuk & Andrzej Kudasik, *Podhalański Ruch Regionalny* (Kraków, 1993)

**Tatra Eagle Editors Mourn the Passing
of Zbigniew Brzeziński**

Tatra Eagle Editors mourn the passing of Dr. Zbigniew Brzeziński, a distinguished statesman and scholar who served his adopted country brilliantly steering its foreign policy in the difficult years of the second half of the 20th century. He was our friend and avid reader of "TO/TE" for many decades. There was no doubt that he had a special love for the Tatra Mountain region and its people, the *górale*. The following are a few quotations taken from my years long correspondence with "Zbig": *"Please convey to your fellow 'highlanders' my warmest regards and genuine respect for their tradition of independence, initiative, patriotism, and courage. I have always been very attracted to the 'Górale', so keep up the good work"*.

"Whenever I think of Poland, I think of the Tatra Mountains, and when I think of the Tatra Mountains I think of you". "You were a great 'fellow traveler' and I enjoyed the trip together, especially the visit to the Castle 'Niedzica', to the old church and the joint hike up the mountain."

I think that Zbig would appreciate the song that *górale* sing (quoted by Rev. Józef Tischner in his "Philosophy, Highlander Style": *"When we leave this place, it will be a pity. In the mountains and valleys, the waters will be crying."* (*Kie pudziemy z tela, to nos będzie szkoda. Po górach, dolinach płakać będzie woda*) Zbig, may you rest in peace.

Thad Gromada and Zbigniew Brzeziński,
Zakopane, 2000.

Syćkiego po krapce... jgk

CHICAGO, ILLINOIS

30 lat Radia Związku Podhalan

Radio ZPPA, które było powołane podczas kadencji prezesa ZPPA **Józefa F. Króźla**, od samych początków swojego istnienia w 1987r. niesie do świata wieści o tym co piękne w naszej kulturze podhalańskiej, o ludziach Podhala i działalności **Związku Podhalan w Północnej Ameryce**. W programie usłyszeć można wywiady z ciekawymi osobami, korespondencje prosto z Podhala oraz piękną, tradycyjną muzykę góralską. Program ten jest emitowany z największej stacji etnicznej w USA – **WPNA 1490 AM**

W większości, ludzie traktują radio jako medium towarzyszące więc potrzebni są prezenterzy, którzy mają szacunek do słuchaczy i potrafią nawiązać kontakt z nimi. Na szczęście Radio ZPPA miało i ma do dziś wspaniałych prezenterów. Rozpoczęli go: ś.p. **Józef Bafia** i **Andrzej Gędek**, po nich prowadzili: **Stanisław Zatlaka-Gadowski** i **Zofia Boblak Helios**, **Maria Bachleda**, **Stasia Żolnierczyk**, **Basia Habas-Jańczy**, **Barbara** i **Henryk Mikołajczyk**, **Andrzej Krzeptowski**, **Joanna Para**, **Maria Krzeptowska Gewont**, **Jan Łaciak**. Obecnie program prowadzi **Helena Studencka** i **Wojciech Dorula**.

Jan Karpiel-Bulecka (Archiwum prywatne)

Ze względu na przypadającą właśnie 30 rocznicę istnienia, Radio ZPPA zaprasza na Jubileuszowy Bankiet który odbędzie się **17 czerwca br.** w Domu Podhalan (4808 So. Archer Ave.). Gościem specjalnym z Zakopanego będzie **Jan Karpiel-Bulecka**, muzyk, tancerz, gawędziarz, animator i popularyzator folkloru góralskiej, architekt. Gościnnie wystąpi też zespół „**Śleobodni USA**” przy muzyce góralskiej. Humorystyczny akcent wieczoru przedstawi **Maria Gal**, laureatka I nagrody w konkursie Poezji i Gawędy Góralskiej. Po rezerwacji prosimy dzwonić lub pisać do: **Zofii Ustupskiej-Bobak** z administracji ZPPA: (773 341-1262 zbobak@yahoo.com)

Jak miło, że o Redakcji „Tatrzańskiego Orła” nie zapomnieli organizatorzy Jubileuszu. Zaproszenie mamy. Nie bedziemy niestety na Jubileuszu ale z głębi serca przesyłamy z okazji jubileuszu 30 lecia wszystkim pracownikom Radia ZPPA jak i Zarządowi Głównemu życzenia wszelkiej pomyślności, wielu

wspaniałych audycji i ciekawych pomysłów. **Scyńś Wom Boże!**

NORTHBROOK, ILLINOIS

XXIV Góralskie Posiady Doktora Orawca

Gośćmi honorowymi tegorocznych Posiadów w dniu 18 czerwca 2017r. będą: ww. mgr inż. arch. **Jan Karpiel Bulecka**, oraz **Józef Cikowski**, Prezes Związku Podhalan w Północnej Ameryce. Posiady te odbywają się tradycyjnie w domu Orawców w Northbrook, IL. Strój góralski jest mile widziany.

Gospodarz, **dr n. med.. Bronisław J. Orawiec-Wyśni**, opisał kiedyś co skłoniło Go do organizowania tych posiadów:

„Pragnę, aby ta stara tradycja, forma góralskich towarzyskich spotkań była kontynuowana z pożytkiem dla współczesnych i przyszłych pokoleń Podhalan w kraju i za granicą, aby ten starodawny obyczaj był kultywowany i rozwijany wszędzie tam, gdzie żyją podhalańscy górale.”

*Dzisiok na posiadach u Doktora grajom,
bo i w Amaryce stary zwyk sanujom.*

Zawsze ciepło będziemy wspominać czas spędzony na Posiadach u Orawców w 2009r.

FOREST PARK, ILLINOIS

Profesor Kurczaba o swych uczniach „podhalańskich”

Profesor Alex Kurczaba, Profesor na Uniwersytecie Xavier w Chicago został niedawno temu czytelnikiem „Tatrzańskiego Orła”. Przekazując gratulacje na 70 lecie „TO”, wspomniał, że jest bardzo zadowolony ze swoich uczniów pochodzenia podhalańskiego. (*“A high percentage of the Polish American students here at SXU come from Polish Highlander families: it is a joy to teach them”*.)

Jesteśmy dumni z naszej młodzieży!

KRAKÓW

„Na Giewont sie patrzy”: Najlepsza Książka Roku 2016

Książka „Na Giewont sie patrzy” dostała Nagrodę Publiczności dla Najlepszej Polskiej Książki Roku 2016. Autorki Aleksandra Karkowska i Barbara Caillot Dubus odebrały nagrodę na Gali w Krakowie 11 czerwca 2017r.

Jest to pięknie wydana i bogato ilustrowana książka, która zawiera opowieści najstarszych mieszkańców Skalnego Podhala (Dzianisz, Kościelisko, Witów, Zakopane). Góralską gwarą podzielili się nasi Rodacy swoimi wspomnieniami z dzieciństwa. Te wyjątkowe wspomnienia nie tylko wzruszają ale również przypominają nam jak to drzewiej bywało. Życie na Skalnym Podhalu było „biedne, surowe i proste”. Żyli w trudnych warunkach ale byli i chwile radosne:

„Po sąsiadach chodziliśmy na posiadę, chłopcy sie schodzili, panny sie bawiły, do rana muzykowali. Wesolo było.

Sukces tej książki dowodzi, że fascynacja Tatrami, góralami i kulturą góralską jednak przetrwała.

WŁADYSŁAW ORKAN WSKAZANIA DLA SYNÓW PODHALA

Wygłoszone na Zjeździe Podhalan 13 sierpnia 1922r. w Czarnym Dunajcu pod adresem znajdującej się na Zjeździe młodzieży podhalańskiej. Poniżej drukujemy kilka z nich:

Odzywam się prawem miłości tej ziemi, prawem serca, młodszy mój Bracie, Ty idący, i Ty, który przyjdiesz.

Uczysz się lub uczyłeś się historii, życia Greków, Rzymian, narodów zmarłych i żyjących jeszcze. Poznajże przede wszystkim przeszłość Twojej bliższej Ojczyzny – Podhala i jej stosunek do przeszłości Rzeczypospolitej. Poznaj przeszłość Podhala nie tylko po wierzchu (- niby coś tam zbójnicy – jakieś śpiewki – nuty), ale sięgnij głębiej – Poznaj pracę całą wieków, które Cię oto wydały.

Poznaj w przeszłości dołę i niedolę ludu – gdy ten lud dziś wychodzi na jasnie, staje się sam – czym nie był, czym mu być nie dano: – narodem wolnym.

Poznaj życie swych dziadów – ich pragnienia, działania, ich bunt – stosunki ontoczesne, zarówno ekonomiczne, jak i polityczne – całą barwę, bogatą, jakie żadna z ziem polskich nie ma, tradycję Podhala.

Tradycja jest Twoją godnością, Twoją dumą, Twoim szlachectwem, synu chłopski.

„TATRZAŃSKI ORZEŁ”, którego w świat Polski i Polonijny wiodły Orkanowskie wskazania...”

Włodzimierz Wnuk

(Od Redakcji)

Wprawdzie zawsze staraliśmy przez te lata kierować się tymi Wskazaniami, lecz musimy stwierdzić, że bez pomocy naszych współpracowników byłoby to bardzo trudno. Dlatego z sentymentem i życzliwością pragniemy w tym wydaniu jubileuszowym w szczególności sposób zwrócić uwagę na kilku z nich, którzy wnieśli w ciągu tych lat wielki wkład w rozwój naszego pisma i swoim autorytetem i talentem literackim wzbogacili go:

WŁODZIMIERZ WNUK (1915-1992) ur. w Zakopanem, literat, publicysta, spokrewniony z rodem Sabatów.

ANNA KOWALSKA LEWICKA (1920-2009), ur. w Krakowie, polska uczona, etnograf, prezes Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego

ANNA BRZOZOWSKA KRAJKA obecnie profesor nadzwyczajny w Zakładzie Historii Literatury Polskiej UMCS w Lublinie

Większość naszych czytelników nie miała okazji przeczytać ich świetne artykuły. Dlatego postanowiliśmy zamieścić w tym jubileuszowym numerze kilka przedruków ich autorstwa z dawnych numerów.

Włodzimierz Wnuk

JÓZEF PIŁSUDSKI O PODHALU I GÓRALACH

Pragniemy przekazać Podhalanom mało dziś znane – a młodemu pokoleniu w ogóle nieznane – piękne i jakże wymowne słowa, jakie z wdzięczności za patriotyczną postawę w czasie I wojny światowej wypowiedział pod adresem Podhala i górali Józef Piłsudski. Trudno je dzisiaj czytać bez pewnego wzruszenia: są to przecież słowa pierwszego Naczelnika Państwa Polskiego, odrodzonego w 1918r. po stu kilkudziesięciu latach niewoli, wodza Legionów Polskich, a potem, w wolnej już Ojczyźnie Pierwszego Marszałka Polski. Świadectwo to dla nas tym cenniejsze, że wypowiedział je ktoś, kto był przede wszystkim żołnierzem, człowiekiem walki i czynu, nieskorym do łatwych uniesień i do przymilania się nikomu, przeciwnie, znanym raczej ze swojej twardej mowy, mierzącej aż nazbyt twardej i surowej.

Zanim odwołamy się do tych słów, przypomnijmy, że miał on w swoim życiu wielorakie kontakty z Podhalem, a z Zakopanem w szczególności. Zarówno przed I wojną światową jak i w jej okresie przebywał on często pod Giewontem, gdzie odbywał ważne spotkania i narady z wybitnymi działaczami niepodległościowymi i to z różnych obozów politycznych – to właśnie w Zakopanem w 1912r. odbył się z inicjatywy Piłsudskiego zjazd takich działaczy, na którym powołano do życia Polski Skarb Wojskowy, mający wspierać swoimi dochodami przygotowania do walki zbrojnej o niepodległość. To na terenie Podhala Piłsudski i jego oficerowie szkolili oddziały Związku Strzeleckiego, które potem, w czasie wojny, przerodziły się w Legiony Polskie – przypomnijmy, że do Legionów zaciągnęło się parę tysięcy górali podhalańskich, a wśród nich późniejszy generał Andrzej Galica, przywódca ruchu podhalańskiego Feliks Gwiżdż i Władysław Orkan. Na ziemi podhalańskiej i sądeckiej Legiony dowodzone przez samego Piłsudskiego, stoczyły już w 1914r. jedne ze swoich najcięższych i zwycięskich bojów.

„Górale pewnie pomogą...”

Kiedy zaraz na początku wojny, w jesieni 1914r., wojska rosyjskie rozpoczęły wielką ofensywę, pod naporem której wojska austriackie zaczęły się cofać w panicznym odwrocie aż po granice Podhala, Piłsudski, osłaniający na czele swoich pułków strzeleckich, cofającą się armię austriacką i w najwyższym stopniu rozgoryczony tą sytuacją – podjął decyzję: „Jeżeli Austriacy czują się istotnie tak pobici, że się cofają tak szalenie szybko, jak gdyby za kilka dni bronić chcieli Moraw i Czech, to nieprzyjacieli minąć musi całą Galicję i wtedy trudno dostępne górskie okolice dadzą możność trzymania się dłużej, niż gdzie indziej. Górale pewnie pomogą... Gdy już hekatomba ma być złożona, to ona będzie przynajmniej tam w górach bardziej historyczna, bo samodzielna...”

Na szczęście nie doszło do tej hekatomby. Front zatrzymał się na linii Mszana Dolna-Limanowa-Marcinkowice, do czego w walnym stopniu przyczyniły się walczące tu bohatersko Legiony Polskie. Na ich czele Piłsudski wkroczył 13 grudnia 1914r. do Nowego Sącza, witany entuzjastycznie przez społeczeństwo. Front rosyjski został przełamany. Rosjanie zaczęli się cofać na całej linii.

I wtedy Piłsudski zanotował w swoim pamiętniku: „*Mój plan obrony doliny Nowotarskiej, jako ostatniej pędzi ziemi polskiej, chwala Bogu, nie doszedł do skutku, podhalańska moja, wymarzona w ciągu listopada krwawa epopeja ograniczyła się wstępem do niej w bojach Limanowa-Marcinkowice.*”

„Tu czulem się w Ojczyźnie.”

Wspominając wojenne czasy na Podhalu Piłsudski pisze: „*Warunki wojny na Podhalu okazały się i pod innym względem nadzwyczaj przyjemne. Mówię o stosunkach z ludnością. Nie było tu, jak w Królestwie, gwałtownego i najczęściej daremnego szukania oparcia i zrozumienia wśród ludności cywilnej. Nie trzeba było tu niczego szukać, bo wszystko, czego dusza żołnierza, walczącego dla szczęścia ojczyzny, pragnie, było mu danem. Tu czulem się w ojczyźnie, czulem się potrzebnym dla niej, jako jej obrońcą. Od góry do dołu – ksiądz, gazda góralski, czy jego gaździna, mieszczanin czy robotnik – wszyscy szukali poprostu okazji, aby w czymkolwiek dopomóc lub przynajmniej okazać swą sympatię dla nas. Młodzi chłopcy chodzili na wywiady przed wojskiem. Robiono to za zgodą wsi, która wprost wyznaczała kto ma iść. Więcej! By chłopak nie mógł skłamać,*

że był tam, gdzie go posłano, musiał wrócić gminną, wyciśniętą na portkach, jako namacalne świadectwo swej sprawności. W żadnej chacie, czy domu nie odczuło się, że jesteśmy ciężarem, pomimo, że przecież wojsko nie należy do najprzyjemniejszych gości."

Marszałek Piłsudski w mundurze strzelców podhalańskich.
(obraz Edwarda Karnieja).

Serdeczne lzy Podhalanki

Opisując zaś swój pobyt w pewnej chacie góralskiej, w której kwaterował, a w której cała rodzina otoczyła go najtroskliwszą opieką i służyła daleko pomocą, Piłsudski notuje – a słowa te powinny głęboko zapaść w serca podhalańskie:

„Gdy dałem rozkaz do wymarszu, gaździna płakała rzewnymi łzami, patrząc swymi melacholijnymi oczami na odchodzące wojsko. Przypuszczałem, że obawia się ona nadejścia Moskali po naszym wyjściu i poczęłam ją uspokajać. Wtedy powiedziała mi: - Biedne wy, wojoki polskie! Tego płacz! Nie chciała wziąć ani grosza za gościnę, nawet gdyś to chciał zrobić pod pozorem zostawienia pieniędzy na cukierki dla dzieci. Dotąd za te serdeczne lzy Podhalanki czuję szczerą wdzięczność, a do całego Podhala ogromną sympatię za to odczucie ojczyzny, które tam miałem."

(Wszystkie wypowiedzi Piłsudskiego pochodzą z jego książki pt. „Moje pierwsze boje. Limanowa-Marcinkowice”) „Tatrzański Orzeł”, 1986 Vol. 39, No. 2

Anna Kowalska-Lewicka

REQUIEM DLA BABKI

Hanki Stopki z Wyśniego Końca Sobiechowskiej

Hej Babko! Kielo to roki mineny kieście pomarła? Bełak ftej jesce dzieweckom – nie bocem kielo mi to roków beło, pietnaście? Sesnaście? Dziś-ek starom babom, starsom jako Wyście ftej beła, ale do tela nima tyżnia cobyk Vos nie wspominała. Dziś w Polanak nie żyje jus nikt coby o Vos wiedzioł, coby Vos pamienioł – ino jo jedna, niepila ale nowiernijsa. Nawet grobu nimocie na kościeliskowym smyntorzu. Dawno Wasom mogiłke przekopali. Jus tam som lastrikka, marmury, granitowe wielkie skole, a na nik plastikowe wionecki i wielkie pukłate szklane lampy – a nie jak drzewiej wionecek z jedliny i świecoska zapalone na Syćkik Świentyk. Sićko przemija. Wyście sie mineni i jo sie minem „po malućkiej kwili”.

A jak sie stało zek Vos za swojom Babke wziena? To długa historyjo, ale opowiem, jus po pańsku coby pany z miasta tys zrozumieli.

Moi ojcowie na Sobiechowską Polanę na Wyśni Koniec trafili jeszcze przed I wojną światową. Ojciec właśnie robił doktorat w Wiedniu ze staroarabskiej poezji (rzecz działa się jeszcze za Cesarza Franciszka Józefa), Mama była studentką medycyny. Tu zaskoczyła ich pierwsza wojna światowa i tu dzięki gościnności Babki przeżyli w jej chałupie pełny rok, na grulach, kapuście, mleku i owsianych moskalach. Z Butorowa, z Simoskowego lasu znosili plecaki pełne szyszek i wiązki smrekowej chraści i tym palili pod blachami.

Wojna nie skończyła się po roku, jak przewidywali politycy. Mama wróciła na studia, skończyła medycynę i zaczęła pracować w szpitalu wojskowym dokąd zwożono rannych z frontu. Ojciec był bezrobotnym naukowcem. W tym warunkach musiałam więc czekać gdzieś „u Pana Boga za piecem” na wyruszenie w moją ziemską wędrowkę. Wreszcie, gdy skończyła się wojna światowa, a potem polsko-bolszewicka, ujrzałam światło dzienne, i już w szóstym tygodniu życia ruszyłam na Podhale.

Pierwsze spotkanie z Babką

Polacy żyli w euforii odbudowywania po dwustu latach niewoli nareszcie wolnej Ojczyzny, niemniej kraj wyniszczony wojną, zacofany gospodarczo nękała inflacja i bieda jakiej dziś trudno sobie wyobrazić. Równie biedni byli moi Rodzice i nie stać ich było na luksus wynajęcia furki z dworca kolejowego w Zakopanem do Kościelisk. Na szczęście niezawodna w trudnych chwilach Babka przyszła po nich i podczas gdy Rodzice dzwigali w ruckach (tak wtedy nazywały się plecaki) cały swój dobytek na 2 miesiące lata, Babka przejęła tłumoczek z niemowlakiem – było to nasze pierwsze spotkanie. I tak na rękach Babki „wkroczyłam” po raz pierwszy na Podhale, które stało się poza Krakowem, moją drugą ojczyzną, a później pasją życia i teren zainteresowań naukowych. Kultury uczyłam się najpierw raczkując po czarnej izbie u stóp Babki, niebawem moimi nauczycielami stały się dzieci z sąsiednich chałup (wyprawy na grzyby, borówki, maliny, polowanie z procą na wrony, łowienie w potoku pstrągów i głowaczy na wędkę z haczykiem z zakrzywionej szpilki). Tak jak moi rówieśnicy z każdym rokiem poznawałam coraz to bardziej skomplikowane i wymagające większych sił prace i na polu i przy chałupie. Pamiętam do dziś kiedy po raz pierwszy Babka pozwoliła mi samodzielnie prowadzić z pastwiska do stajni naszą starą pocziwą Łysinę – udało się, bez incydentów doprowadziłam ją na łańcuchu aż do stajni! A potem prace polne, suszenie siana i najcięższe ze wszystkich prace przy Inie.

Praca przy Inie

Najmilsze jednak były jednak słotne dni (a takich nie brak na Podhalu), kiedy nie dało się wyjść w pole, a Babka siadała na ławie pod oknem i przędła len. Miały wtedy dla mnie, wyłącznie dla mnie bezmiar czasu. Przysiadła przęślić, poślinionymi palcami lewej ręki pociągała wolno po odrobinie pakół Inianych, a prawą wprawiała w ruch wrzeciona. Siadałam na małej ławeczce u jej stóp i bez końca słuchałam opowieści – nie jakichś bajek o królewnach, krasnalach i tym podobnym bzdur z książeczek dla dzieci, ale poprostu Babka opowiadała mi swoje życie. A że w tym jej życiu pojawiali się i zbójnicy, i poszukiwacze skarbów, i czarownice i barwne życie pasterek na Hali Gąsienicowej i wędrowka na odpust do Kalwarii Zebrzydowskiej (najdalsze miejsce na ziemi jakie poznała) – to wszystko była poprostu prawdą – tak było, tak to przeżyła, tak to mnie przekazywała. Tym sposobem weszłam w tajniki codziennego i niecodziennego życia Podhala nie w bibliotekach, nie na wykładach, nie przy użyciu wymyślnie skonstruowanego kwestionariusza. Wiedza i tradycja wsiąkały we mnie bezboleśnie, jako coś naturalnego, zwyczajnego. Był to poprostu MÓJ świat, zwyczajny, zrozumiały bliski.

(Dokończenie na str. 6)

REQUIEM DLA BABKI

(Dokończenie ze str. 5)

Fot. Zbigniew Kamykowski

Była skromną ale wybitną indywidualnością

Na pozór Babka nie wyróżniała się niczym wśród innych mieszkańców wsi. Mała, niepozorna, cicha, nie narzucająca się i bardzo pracowita. Pamiętam ją znoszącą olbrzymie brzemiona z sianem w białej płachcie, tak wielkie że niemal nie było jej widać pod ich ogromem – a konia nie było więc trzeba było wszystko znosić z pól na grzbiecie. Nie była bogata, nie miała męża tylko jedną córkę z którą razem, zgodnie prowadziły gospodarstwo. Jej cały świat ograniczał się właściwie do Skalnego Podhala. Nowy Targ był już odległym miastem, jak wspominałam dotarła raz w życiu do Kalwarii. Babka nie umiała pisać. Twierdziła że umie czytać „na ksionsce”, chodziło tu jednak o książeczke do nabożeństwa, którą i tak znała na pamięć. Mimo to wszystko musiała być wybitną indywidualnością skoro cieszyła się wielkim poważaniem w okolicy. To ją jedną „ogrywała” muzyka szarym światem w dniu świętej Anny, jej patronki. Do niej jako rozjemcy udawali się zwaśnieni sąsiedzi, jej opinia przy sporze o miedzę, czy rzekomo przesunięty kamień graniczny była niepodważalna. Z tej drobnej, niczym nie wyróżniającej się postaci emanowała godność, poczucie własnej wartości dalekie od zarożumiałości i jakiś głęboki ład wewnętrzny.

Nie znała wiedzy książkowej, nie znała świata poza Tatrami, za to ten swój, pozornie ciasny świat znała dogłębnie i we wszystkich dziedzinach. W Kościelisku nie potrzebowaliśmy barometru. Babka zawsze trafnie przepowiedziała pogodę na następnego dnia – a to po kolorze wieczornego nieba, po mgłach snujących się w regłach, po tym czy kury się iskają i czy kogut pije na płocie czy pod płotem. To ona dla całej polany wyznaczała dzień rozpoczęcia sianokosów czy zbiór klinu lub sadzenie ziemniaków. Znała się na ziołach, które na co, na jaką chorobę ludzką czy bydłą. Niektórzy mówili że umiała czarować, ale z jej opowiadań

wywnioskowałam, że raczej znała sposoby zapobiegania czarom, oczywiście święcie w nie wierząc

Przy tym Babka była głęboko pobożna...

W każdą niedzielę i święto, ubrana w najlepsze spódnice (conajmniej 3), jedna na drugiej), z wypucowanymi na glanc sznurowanymi czarnymi butami w ręce, szła boso o świcie do kościoła. Wszystkie baby dla oszczędności niosły buty w rękach i dopiero przed samym kościołem odbywało się generalne mycie nóg i „obuwanie” stóp. Każdy w kościele zajmował należne mu z płci, wieku, i urzędu miejsce. Babka siadywała w drugiej od ołtarza ławce, co samo świadczyło o jej pozycji społecznej – oczywiście po babskiej stronie. Obrzędy zaczynały się od śpiewania godzinek przez stare kobiety. Zwolna nadciągali starsi gazdowie, młodsze kobiety. Po jakichś 2 godzinach zjawiał się kościelny i zapalał świece, niebawem zaczynała się pierwsza msza. Babka zostawała potem na sumę, po sumie doczekiwała do niesporów i dopiero wieczorem wracała do domu.

Śmierć

Śmierć w opowiadaniach Babki była czymś równie naturalnym jak narodziny, czy założenie rodziny. Przezornie Babka przygotowała dla siebie zawczasu ubranie do trumny. Szyla je sama starannie, tak by nie było ani jednego węzełka na nici – bo zawiązany węzełek mógł jej zawiązać drogę na tamten świat i musiała by tułać się jako dusza pokutująca między żywymi, nie zaznawszy do dnia sądnego spokoju w niebie.

Zmarła zimą, nie poinformowano nas o jej śmierci i nie mogłam być na pogrzebie. Jej córka Zosia opowiadała nam potem, że Babka ślała z każdym dniem, ale do doktora, a nawet znachora nie poszła. Wiedziała, że jest już stara i że nadszedł jej czas. Kiedy poczuła zbliżającą się śmierć – bo ludzie wtedy czuli nadchodzący koniec swych dni, kazała córce przynieść do izby balię, zagrząć wody, sama się wykapała by nie musieli kąpać jej po śmierci. Córka przyniosła jej przygotowane „śmiertelne ubranie”, nałożyła je na siebie, położyła się, wezwała księdza i trzymając gromnicę w dłoni oddała Bogu ducha. Taka to była moja Babka.

2004 „Tatrzański Orzeł”, Vol. 57, No. 2

Anna Brzozowska-Krajka

„TATRZAŃSKI ORZEŁ” W SALONIKACH

(Fragment)

Od ponad czterdziestu lat góralszczyzna „żyje we mnie”, cieszę się jej szczególną urodą sprzęgniętą z urodą Tatr, śledzę losy podhalańskiej literatury i kultury w zderzeniu z postępującymi procesami cywilizacyjnymi w naszym kraju. Fascynacja moja ma zarówno wymiar naukowy co znalazło odzwierciedlenie w monografiach: *Stare i nowe nuty na góralskich. O ludowej poezji podhalańskiej 1945-1980*, Warszawa 1989, *Etnokultura w diasporze: między regionalizmem a amerykanizacją*, Lublin 2012 oraz w licznych publikacjach naukowych i popularnonaukowych, jak i osobisty.

Dzięki systematycznej lekturze *Tatrzańskiego Orła* mogę być również bliżej tych górali, którzy swoje miejsce na ziemi znaleźli za Wielką Wodą, emigrując tam czasowo bądź decydując się na stałe związać swe losy z amerykańską ziemią. Właśnie pozostając pod wrażeniem zasług tego szczególnego pisma dla umacniania ducha góralszczyzny na obczyźnie zdecydowałam się poddać ten fenomen naukowej analizie w referacie wygłoszonym podczas międzynarodowej konferencji naukowej.

Odbyla się ona w dniach 18-21 maja 1995r. w Salonikach (Grecja), zorganizowana przez Hellenic Association of American Studies oraz Department of American Literature and Culture, School of English, Aristotle University of Thessalonica. (...) Wśród 65 wygłoszonych tam referatów naukowych z Europy i Ameryki w programie konferencji znalazł się również mój, poświęcony relacjom narodowości i etniczności w obrębie góralskiej emigracji w USA, właśnie w kontekście *Tatrzańskiego Orła* – jego tytuł brzmiał „Nationality and Ethnicity in the Polish American Community in the context of *The Tatra Eagle*. *Tatrzański Orzeł* znalazł się w pięknej stolicy greckiej Macedonii i wzbudził duże zainteresowanie wśród licznie zgromadzonych słuchaczy (dzięki przywiezionym przeze mnie egzemplarzom pisma uczestnicy konferencji mogli zapoznać się z nim również bezpośrednio). Punktem wyjścia mojego wystąpienia były znamienne słowa papieża Jana Pawła II skierowane do Podhalan zamieszkałych za Wielką Wodą podczas pielgrzymki w Polsce 8.06.1979r.: „Aby stawczy się Amerykanami, nie przestali być góralami, ani oni, ani ich dzieci, ani wnuki”. Słowa te zawierają podstawową prawdę, która w warunkach amerykańskich nabiera dodatkowego znaczenia.

Rzeczywistość przybranej ojczyzny wymaga od imigrantów nowej autoidentyfikacji, określenia swojej tożsamości dla siebie i innych. Aby żyć trzeba „należeć”, aby należeć trzeba umieścić siebie w szerszej całości społecznej, zorganizować swój świat, który dawałby poczucie stabilizacji i bezpieczeństwa. Tu nasuwają się przemyslenia W. Orkana, głównego ideologa regionalizmu podhalańskiego, twórcy „katechizmu” każdego Podhalanina – *Wskazań dla synów Podhala*, w którym czytamy: „Nie przecinaj korzeni łączących cię z rodnią ziemią – choćbyś na końcu świata się znalazł. To tak jakbyś przeciął żyły żywota”.

Starałam się zatem wskazać na istotną rolę idei regionalnej w utrzymywaniu tożsamości etnicznej, w budowaniu solidarności grupowej, w tworzeniu „małego Podhala” w wielkiej Ameryce. Kompleksowa lektura „*Orła*”, firmowanego przez długie lata (do śmierci jego założyciela Jana W. Gromady w 1996r.) przez Stowarzyszenie *Tatrzańskich Górali*, Koło nr 11 Związku Podhalan w Północnej Ameryki z Passaic w stanie New Jersey, wychodzącego nieprzerwanie od 1947r., daje doskonały materiał do kształtowania świadomości ojczyzny prywatnej, małej ojczyzny, w tym szeregu etnicznych strumieni tworzącym naród amerykański – ten naród narodów, w którym ponad połowę stanowią grupy etniczne odmienne od większości WASP (White-Anglo-Saxon-Protestants).

VOL. 11, NO. 3

THE TATRA EAGLE

JULY, 1958

Orzeł Przecni Fot. Włodzimierz Puchalski

Orzeł *Tatrzański*

Tatrzański Orzeł z USA

Zakopanem odbyło się kolejne XIII zebranie plenarne członków sekcji literackiej Tow. Miłośników Łódzkiej Kultury, na którym sekretarz, gen. Iowarzystwa złożył sprawozdanie z powołania do życia w Krakowie delegatury z prezesem Jalu Kurkima na czele.

Z ważniejszych uchwał, powziętych na zebraniu, warto wymienić uchwaleńie wniosku o nadanie członkostwa honorowego Janowi W. Gromadzie – wiceprezesa (w. Podhalan) w USA i prezesa – założyciela Stow. *Tatrzańskich Górali* w Passaic N.J. w USA oraz założyciela, wydawcy i redaktora kwartalnika „*Orzeł* *Tatrzański*” (*The Tatra Eagle*) w USA.

Mimo 20 lat od założenia przez Jana W. Gromadę Stowarzyszenia *Górali* *Tatrzańskich*, a 10 lat od założenia przez niego „*Orla* *Tatrzańskiego*” – jedynego na świecie regionalnego pisma podhalańskiego, którego rola w pod-

„Żyły żywota”

Mają słuszną badacze problematyki polonijnej, emigracyjnej, kiedy podkreślają rolę tradycji ludowej i narodowej kraju przodków w procesie etnicznej identyfikacji grup imigracyjnego pochodzenia. Te dwie perspektywy: wewnętrzna – Starego Kraju, przewijające się w materiałach prezentowanych w „*Orle*”, pozwalają na ukazanie wyjątkowości góralskiego środowiska w wieloetnicznej Ameryce, tak jak wyjątkowe i oryginalne jest ono w Polsce, odślaniając mechanizmy analogiczne, związane z zachowaniem swego oblicza kulturowego w perspektywie postępujących zmian cywilizacyjnych. Rola stabilizatora postaw i wartości własnej kultury przypisywana Związkowi Podhalan w kraju, również poza jego granicami, w warunkach amerykańskich, określona została jako jego misja, skonkretyzowana zresztą bezpośrednio w artykule uznanego badacza historii Podhalan prof. T. Gromady pt. „Misja Związku Podhalan”. Jej trwały fundament stanowi regionalizm kulturowy, duchowe dziedzictwo przodków, owe „żyły żywota”, chroniące przed społecznie ujemnymi skutkami dezorganizacji osobowości imigrantów. Utrata łączności z macierzystą kulturą pozbawia bowiem człowieka własnej „twarzy”, spycha go na margines społeczeństwa amerykańskiego, które cechuje się przecież tym, że nikt nie jest tylko Amerykaninem, każdy ma swój imigrancki rodowód. Tak jak „civic religion”, zbiór reguł określanych mianem amerykanizmu, jest jednym z podstawowych elementów integrujących naród amerykański, za podobną „religię” może być uznawany regionalizm, integrujący imigrantów w płaszczyźnie małej i dużej tradycji pierwszej ojczyzny.

Pismo znamienne, jednoczące Podhale, Polskę i Amerykę

Przywołane przemyslenia stanowią tylko sygnalizację problematyki etniczności i narodowości wpisanej bezpośrednio czy pośrednio poprzez utwory poetyckie, prozatorskie, publicystyczne zamieszczane w „*Tatrzańskim Orle*” – tym piśmie znanym, jednoczącym Podhale, Polskę i Amerykę, podnoszącym góralskie do Ludzkości i nieustannie przypominającym „skąd nasz ród”.

Referat mój podczas konferencji w Salonikach wywołał ożywioną dyskusję, w której część pytań dotyczyła konkretnych atrybutów kultury góralskiej, inne zaś wynikały z refleksji nad wielokulturowością Ameryki, z prób porównania góralsko-amerykańskiej bikulturowości do bikulturowości reprezentowanych przez pytających. W ten sposób wytworzyła się teoretyczna płaszczyzna dyskusji o sprawach bardzo żywotnych dla współczesnych Amerykanów. Bikulturowość góralsko-amerykańska objawiła się zatem zarówno jako sposób istnienia niepowtarzalnej kultury góralskiej w amerykańskiej rzeczywistości, jak i jako kwestia rzutująca na problem indywidualnej i zbiorowej tożsamości Amerykanów

„*Tatrzański Orzeł*” 1995 Vol. 48, No. 4

(Przy tej okazji chciałabym serdecznie podziękować za długoletnią, owocną współpracę, za przesyłane mi regularnie „*Orły*” dla Ogniska Lubelskiego Związku Podhalan, którego jestem członkiem i życzyć Redakcji dalszych sukcesów w Jej zaszczytnej służbie Podhalu – Polsce – Ameryce).

BAJDY PRZY WATRZE**STARY BACA**

Żył na Gładkim honorny baca Jędrzek Gąsienica, przewany „Jędrzejkiem”. Bacował on długie roki w Orawicak. Radzi widzieli ludzie Jędrzejka, bo był strasznie opaternalny, cyściutki, ozmiłowany do cudu w owieckak. Znały go tyż te potulne zwierzątka z całego Zakopanego i chodziły za nim, bo dobrym pasterzem był. Juhasi przy nim nie śmieli owiec bić. Psy owcarskie tak były ucone, że pilnowały owieček przed wilkami i nie dały się ku nim nablżyć.

Baca zaś umiał robić dobre sery, masne i smakowite oscypki, foremne ze syra jelenie i kacki. Był to baca jako sie patrzy. Dzieci z Gładkiego tyż rady widziały starego Jędrzejka, bo jak sie ku niemu zleciały, to racył ik bryndzom abo tyż warzonym bobem. Wte dzieciom cukierków nie kupowali, bo sklepu jescze w Zokopanyu nijakiego nie było.

Bacował se Jędrzejek całe roki, ludzie mu dobytek pod opiekę dawali, bo rzetelnie płacił dobrym i cysto wyrobionym syrem. Jaze sie postarzoł, morzyska i dychawica pocyna go na starość dować. Zanimóg na nogi i nie poradził chodźć.

Chałupa bacy stoła na brzysku, a z Gładkiego widno jak na dłoni całom kotline zokopiańskom. Staremu bacowi kotwiło sie strasznie za owcami, ni mógł na pościeli wyleżeć, kazował sie synowi układać na ławie przy oknie i patrzeć przyćmionym starościom okiem na chałupy drzymiące nad Cichom Wodom, na Tatry błyszące w słońku. Casem podleciała ku niemu wnącka Broncia, zascebiała jak ptosecek, wte dziadek gładził zgrabiałom rękóm lnianom główkę, uśmiechoł sie smutnie i myślał se w duchu: Jako to jest: jemu ze starości ocy zachodźom mgłom, a temu dziecku do zycio sie rwiom...

Przesła zima, na świecie zazieleniało – wiesna zrobiła sie na dobre. Baca Jędrzejek siedział przy oknie i patrzył na boży świat. Ciepłe słońko dodało mu krwi 0 coz, kie zbolale nogi nie poradziły go nosić. Z daleka doleciała go muzyka zwnków owcyk, żwincaly cienko śpizoki, grały jak organy luptoki, terlikaly kłapace. Baca ocy wytrzeszył na droge Kościeliskom i ujrzał kierzdel owiec redykający się w hole. Wiód redyk Księżulorz z Harendy. Białe psy uganiały koło kierzdela, poscekiwały wesoło. Księżulorz na przodku wybrzyżowany w opasek, z wielgom mosiąznom spinkom na piersi, gwizdoł co kwila na palcu. Juhasi zaganiali po bokak ostające owce i snuł sie wełnisty kierzdel, a owiecki urocyscie i dostojnie niesły w górę głowy i potrzasały usami. Jędrzejkowi zdało sie, ze to błękitne niebo zabarwione chmurkami, a to redyk wieśniany owiec, z

wtorego dochodzi głos juhaskiej starodawnej nuty:

*Idom se owiecki hore dolinami,
Hore dolinami,
A jo stary baca, a jo stary baca
Nie zwładam za wami.*

I wielkie jak grok łyzy pocyny sie tocyć po zezgrzebianyk licak starego bacy Jędrzejka. On, co całe zycie chodźił na przodku kierzdela, co wędził sie w sałasowym dymie, niewładny ze starości, przykuty chorościom dogorywo i leci w jakimś celuś ciemnom...

To matka śmierć przeciena jego zół i bacowskie zbacowanie.

Stary Baca. mal. Stanisław Raczyński

GÓRALSKA MEDYCyna

W Nowym Targu, na jarmaku, spotkały sie dwie kumosie... jedna drugiej dogaduje:

- Kumoska, jakosiście rzodko, pewnikiem bedziecie choro!
- Wiecie! Wiecie! Kumoska, jakoście wy tak uznala, a mój chłop to mi w doma nic nie pedział.
- Kuba! Kuba! Ty weredo jedna, cemuześ mi nic nie godoł, ze jo choro, ba mi dopiero kumoska pedziała.
- Kuba wytrzeszył ocy na takom gware i tak sie obezwol:
- Ze dyć jakieś chora, no to lejoj na wóz. Tak sie tyż stało, baba legła na wóz i namójstopradu sie oznimogła... Tak wej kumoska samom gwarom wepchła do niej chorość.
- Ej diasków zjadło, aj zjadło – myśli se chłop i medytuje, jakoby tyn chorość z baby wygnać. Jaze mu przysła do głowy setno myśl.
- Kieś choro, to ta ino lez – pado do baby i ułożył jom na pościeli

Na drugi dzień wczas rano pojechoł wozic siano, bo ta chorość wypadła we zbiórki. I

dobrze nie bardzo przyjechoł koło południa, zajrzał oknem i pyto sie baby:

- Jantoś, biedocko, bardzoś ta choro?
- Oj, choro, choro – stęka baba.
- Biedocku ostomilony, kieś ty tako choro, to se lez – ale jodła nie sykował, bo ta choremu sie ani jeść nie kce.

Tak baba przelezała dzień nic nie jedzący, jaze jom ściśło za brzuk, jacy nie z chorości, ba od głodu. Na drugi dzień o świecie baba z pościeli idzie ku piecu i warzy:

Chłop sie tyż obudził, patrzy na babe i powiada:

- Jantoś, tyś przecie choro!
- Wtoz ci tak pedzioł? – warknyna przez zęby baba.
- Mnie nik, ale tobie kumoska na jarmaku pedziała.

Tak to wej chłop bez pomocy doktorów swojom babe z fisterji wylecył.

STRASYDŁO

U Maćka Siecki Kulawego schodzili sie na wiecór chłopcy z całej ulicy Kościeliskiej. Starzy Sieckowie radzi widzieli dzieci i choć chłopcy choćkie dokucali, nie im nie godali.

Jednego letniego wieczora chłopcy namyśleli zrobić strasydło. Wypchali stare portecyska słomom, drutami do nik przywiązali wypchaną katane, głowe z puńcochy doprawili i strach był gotowy.

Naprotiwko domu Siecki stała sopka, chłopcy na niem powłazili, a to strasydło ustawili na środku drogi, podparli kijem i patrzom, kogo tyn strach nabiere.

Polaniorze i Krzeptowianie, co du domu śli, omijali to strasydło z daleka, pozierali noń, ale sie nabrać nie dali, widocnie miarkowali, ze chłopcy śpasy wyrobijom.

Nareście z doła doleciało tyrcenie wozu. Wte Stasek Siecka wywalił dziada na pośrodku drogi. Pora bystryk kaštanków dojechała ku strachowi, a ze ogniste były, stanyny dęba. Wte Józek Kojs, co na wozie siedział, hipnon przestrochany i pado:

- Jageś jest cłek, to sie sprzątnij z drogi, jageś duk, to w imie Ojca, Syna i Ducha.
- Wte chłopcy na sopie w cały głos sie ośmiali; a Jasiek Bednorz zakończył:
- O tak, duk polecioł, a ze strachu została słoma sucho.

Takie to som jest strachy na świecie

W czasie pleneru artystycznego

w Gorcach malarz zobaczył na polanie krowe.

- Czy to wasza krowa? – dopytuje pasterza.
- Cozby nie.
- Pozwoli pan, żebym ją namalował.
- Nie kcem. Ona mi sie piykno tako widzi.